

ביצד מברכין פרק ששי ברכות

מה.

עין משפט
גד מצוה

קנב א [מיי] שס טוש"ע
א"י"ס תי"ן רז סעף
:1
א ב מיי פ"ה מהלכות
ברכות הלכה ז פג
עשין ב טוש"ע א"י"ס תי"ן
קנב סעף א:
ב ג מיי פ"ה מהלכות
ברכות הל' כ סג סג:
ג ד טוש"ע א"י"ס תי"ן
קנב סעף א:
ד ה טוש"ע א"י"ס תי"ן
ה ו מיי שס הלכה יט סג
שס טוש"ע א"י"ס תי"ן
קנב סעף א:
ו ז מיי פ"ה מהל' ברכות
הלכה י סג טוש"ע
א"י"ס תי"ן קנב סעף ד:
ז ח מיי שס טוש"ע שס
סעף ו:
ח ט מיי שס הלכה ט סג
שס טוש"ע א"י"ס תי"ן
קנב סעף ו וסעף קנב
סעף ד:
ט י מיי פ"ה מהלכות
ברכות הלכה י סג
גרכות הל' י סג טוש"ע
א"י"ס תי"ן קנב סעף ד:
י יא מיי פ"ה מהלכות
ברכות הלכה י סג
עשין ח טוש"ע א"י"ס תי"ן
קנב סעף א:
יא יב טוש"ע א"י"ס תי"ן קנב
סעף כא:

ליקוטי רש"י

עמא דבר. מה הונו
העס (עירובין ד.י.)
דמאי. תעין הלכות
מעט הדין ספק פליג
ספק לא עשין וקנב סג:
כבר עתקה מעט הארץ
ולא הפריש ממנה דמאי
(עירובין ט.ט.)
העסקת מעט ארץ ויא
נקלטה דמאי ספק עשירה
ספק לא עשירה וייט
החמיר להפריש
מעטותיה מספק נסתח
לה. לקח מעט הארץ
וסמך עירובין ספק ארץ
מעטותין [וסבה לה.].
ומעשר ראשון. של
לויס [נסתח שם].
שנפלה תרומתו. קא
סלקא דעתך תרומת
טעלה תרומת מעשר על
נשתת קבא. עד כמה
מומנין שלשה שאלו
כחתי דתן סיפין לתן
ואין רשאי לתלק [נסתח
ט.]. מברכין על המון
אחריו [ומה ע.]. ואין
רשאי [עירובין].
דלאתייתו להו זומן
[לקמן ד.].

מאי עמא דבר. היאך נוהגים וכבר נהגו לנכך במחלה שהכל
ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שצרכו:
הדרן עלך ביצד מברכין
שלישה שאבדו וכו' זומן. להודמן יחד לזרוף ברכה בלשון
רבים כגון נכרך: שנפלה

התקתיה אומצא: רבי טרפון אומר בורא
נפשות רבות וחסרונן: אמר ליה רבא בר
רב חנן לאביו ואמרי לה לרב יוסף הלכתא
מאי אמר ליה * פוק חזי מאי עמא דבר:
הדרן עלך ביצד מברכין

שלישה שאבדו כוחות חייבין זומן אבל
דמאי ומעשר ראשון שנפלה
תרומתו מעשר שני והקדש שנפדו והשמש
שואכל כוית והכרתי מומנין עליו אבל מבל
ומעשר ראשון שלא נפלה תרומתו ומעשר
שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות
מכוית והכרתי אין מומנין עליו הנשים
ועבדים וקטנים אין מומנין עליהן עד כמה
מומנין עד כוית ר' יהודה אומר עד כביצה:
גמ' מדה"מ אומר רב אסי דאמר קרא * גדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר
מדה"מ * כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו
אמר רב חנן בר * אבא מגין לעונה אמן שלא
יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון
בן פוי מגין שאין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא שנאמר * משה ידבר
והאלהים יענגו בקול שאין תלמוד לומר
בקול ומה תלמוד לומר בקול בקולו של משה
תניא גמ' הכי * אין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם
להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו
ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב

ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לומר מומנין תנן
שלישה שאכלו כאחת חייבין לומר שלישה אין שנים לא התם חובה הכא רשות
תא שמע * שלישה שאכלו כאחת חייבין לומר ואין רשאי ליהלק שלישה אין
שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע * השמש שריה
משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש
על השלישה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם
דניחא

ודאי אם גמרו סעודתם יחד חייבים לומר אכל רשאי לגמור זה בלא זה ולנכך: אב"ר
הכל מצטרפין לומר הכניס לויס וישראלים ופריך פשיטא ומשמא לא לריבא אף על גב דהוה
אף על גב דתרומה אקורה לישראל אחרי שהכל יוכל לנרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לומר והכא נמי נהי דחד מנייהו אכל
טבל דאין ראו לאחרי אמאי אינן מומנין ויש לומר דאכילת טבל לאו שמה אכילה דלא חזיא אף לכהן אכל תרומה לכל הפחות ראויה
לכהן האוכלה * והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לומר דאכילת טבל לאו שמה אכילה דלא חזיא אף לכהן אכל תרומה לכל הפחות ראויה
ואכלה ומכרך עליהן אינו מברך אלא מנאץ מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא
אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דמאי דאין ראויה לאכול עמהם הם ראויה לאכול עמו וכן לענין המזהר מפני של נכרי אכל אם
שלשתן מודרין הנאה זה מזה אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא איתשילו: בקור'ו ש"י משה. וא"ת היכי מיתו
רואיה ממש והא כריך לחתוי דמשה היה מתרגם ולא היה מריס קולו יותר מהקב"ה שהיה קורא והוא מציב שהקב"ה היה קורא ומשה היה
מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כמו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אכל הקב"ה לא היה צריך להריס קולו
שהרי לא היה מברך אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רס יותר מקולו של הקב"ה שהיה
קורא: אמ רצו זומן אין מומנין. פירש"י וכן לענין המוציא ושאר ברכות אין האחד מברך להוציא חברו לגבי הא דלמנר אבי
נקטינן שנים שאכלו כאחת מזהו ליתלק ולנכך כל אחד לעצמו בין ברכת המוציא בין ברכת המון לשון רש"י לקמן ולא נהירא דלעיל
פרק ביצד מברכין (דף ע"ג.) צעודא דבר קפרא נתן בר קפרא רשות לאחד לנכך ושנים הוו התם ועוד אי הוו שלשה התם לא היו שם
אלא פירות וכן נמי אמרינן לקמן (דף ע"ג.) דעל המאור אחד מברך לכוון ע"כ נ"ל דצברכה ראשונה מוציאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם
הואיל ויציבין לאכול יחד דעתן לנרף ואחד מברך להוציא חברו אכל צברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה לריך לנכך כל אחד לעצמו
יש מתרבים דיש ברכת המוציא דלא הוה כי אם דרבנן ע"כ מוציאין זה את זה אכל צברכה"י שהיא מדאורייתא לשם החמירו *
שלישה שאבדו כאחת אין רשאי עירובין. מפרש"י אמאי אין רשאי ליהלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מומנין לילול הוא ולא לא מפיק
ברכת זמון מימה דילמא טעמא דאין רשאי ליהלק משום דיפטרו לשלישי מצרכת האמון וגם הוא אין לו להפקיע ממנו ברכת האמון
וי"ל דעיקר פרכתו * סמך אסיפא דקמין ד' אין רשאי ליהלק אע"כ דאכיל שנים מכאן וכו' מכאן והיו כמו וכו' וכה"ג מנאץ צברכה מקומות
ומימה א"כ אמאי לא מקשי מן הסיפא צברכה ע"כ פירש רבינו יהודה דודאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל
למימר אין היחיד רשאי ליהלק אי נמי אין אחד מהם רשאי ליהלק אכל מדקמני אין רשאי ליהלק משמע מכלהו פקע זמון אם נסתלק אחד מהם:
והא

הנהא אכל שאר משקים שלעולם הגוף נהנה מהן ככל ענין מברך
ואפילו מתקמיה אומאלא כדאמרין לעיל (דף ט.) ואע"כ דלירפואה אחי
צעי צרכי. ורז עמרס פירש דדוקא
לפניו לא צעי צרכי אכל לאחריו
חייב. ורבינו משה פירש דלא היא
דהואיל ואינו נהנה אפילו לאחרי לא
צעי צרכי:

רבי טרפון אומר בורא נפשות
רבות וכו'. פירוש לפניו. ופוק
חזי מאי עמא דבר והנה נהגו העולם
לנכך לאחריו אכל לא מצינו לפרש
דפליגי בלאחריו דתנא קמא סבר
דמכרך לפניו ולא לאחריו ורבי טרפון
סבר אף לאחריו יכרך בורא נפשות
רבות דאם כן כי פריך לעיל מרז
פפא דמכרך (ליקטי) [למשייחיה]
ממלתיה דרבי טרפון שהוא תנא *:

הדרן עלך ביצד מברכין
שלישה שאבדו כוחות חייבין זומן אבל
דמאי ומעשר ראשון שנפלה
תרומתו מעשר שני והקדש שנפדו והשמש
שואכל כוית והכרתי מומנין עליו אבל מבל
ומעשר ראשון שלא נפלה תרומתו ומעשר
שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות
מכוית והכרתי אין מומנין עליו הנשים
ועבדים וקטנים אין מומנין עליהן עד כמה
מומנין עד כוית ר' יהודה אומר עד כביצה:
גמ' מדה"מ אומר רב אסי דאמר קרא * גדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר
מדה"מ * כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו
אמר רב חנן בר * אבא מגין לעונה אמן שלא
יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו
לה' אתי וגרוממה שמו יחדו אמר ר' שמעון
בן פוי מגין שאין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא שנאמר * משה ידבר
והאלהים יענגו בקול שאין תלמוד לומר
בקול ומה תלמוד לומר בקול בקולו של משה
תניא גמ' הכי * אין המתרגם רשאי להגביה
קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם
להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו
ויקרא: אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב

ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לומר מומנין תנן
שלישה שאכלו כאחת חייבין לומר שלישה אין שנים לא התם חובה הכא רשות
תא שמע * שלישה שאכלו כאחת חייבין לומר ואין רשאי ליהלק שלישה אין
שנים לא שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא תא שמע * השמש שריה
משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע"פ שלא נתנו לו רשות היה משמש
על השלישה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות שאני התם
דניחא

ודאי אם גמרו סעודתם יחד חייבים לומר אכל רשאי לגמור זה בלא זה ולנכך: אב"ר
הכל מצטרפין לומר הכניס לויס וישראלים ופריך פשיטא ומשמא לא לריבא אף על גב דהוה
אף על גב דתרומה אקורה לישראל אחרי שהכל יוכל לנרף עם ישראל לאכול בחולין מצטרפין לומר והכא נמי נהי דחד מנייהו אכל
טבל דאין ראו לאחרי אמאי אינן מומנין ויש לומר דאכילת טבל לאו שמה אכילה דלא חזיא אף לכהן אכל תרומה לכל הפחות ראויה
לכהן האוכלה * והוא הדין אם אכלו שלשתן טבל דאין חייבים לומר דאכילת טבל לאו שמה אכילה דלא חזיא אף לכהן אכל תרומה לכל הפחות ראויה
ואכלה ומכרך עליהן אינו מברך אלא מנאץ מכאן היה אומר רבינו יהודה דשלשה שאכלו והאחד היה מודר הנאה מן השנים והוא
אוכל משלו יכול להצטרף עמהם לזימון דמאי דאין ראויה לאכול עמהם הם ראויה לאכול עמו וכן לענין המזהר מפני של נכרי אכל אם
שלשתן מודרין הנאה זה מזה אין מצטרפין אע"פ שיכולים לשאול על נדרם דהשתא מיהא לא איתשילו: בקור'ו ש"י משה. וא"ת היכי מיתו
רואיה ממש והא כריך לחתוי דמשה היה מתרגם ולא היה מריס קולו יותר מהקב"ה שהיה קורא והוא מציב שהקב"ה היה קורא ומשה היה
מתרגם ופירש רב אלפס בקולו של משה מסתמא משה בכל כמו היה עונה כדי להשמיע קולו לכל העם אכל הקב"ה לא היה צריך להריס קולו
שהרי לא היה מברך אלא למשה לבד ואפילו הכי היה מגביה קולו כדי שלא יהא קולו של משה המתרגם רס יותר מקולו של הקב"ה שהיה
קורא: אמ רצו זומן אין מומנין. פירש"י וכן לענין המוציא ושאר ברכות אין האחד מברך להוציא חברו לגבי הא דלמנר אבי
נקטינן שנים שאכלו כאחת מזהו ליתלק ולנכך כל אחד לעצמו בין ברכת המוציא בין ברכת המון לשון רש"י לקמן ולא נהירא דלעיל
פרק ביצד מברכין (דף ע"ג.) צעודא דבר קפרא נתן בר קפרא רשות לאחד לנכך ושנים הוו התם ועוד אי הוו שלשה התם לא היו שם
אלא פירות וכן נמי אמרינן לקמן (דף ע"ג.) דעל המאור אחד מברך לכוון ע"כ נ"ל דצברכה ראשונה מוציאין זה את זה שנים לכ"ע והטעם
הואיל ויציבין לאכול יחד דעתן לנרף ואחד מברך להוציא חברו אכל צברכה של סוף סעודה שמסתלקין זה מזה לריך לנכך כל אחד לעצמו
יש מתרבים דיש ברכת המוציא דלא הוה כי אם דרבנן ע"כ מוציאין זה את זה אכל צברכה"י שהיא מדאורייתא לשם החמירו *
שלישה שאבדו כאחת אין רשאי עירובין. מפרש"י אמאי אין רשאי ליהלק האחד מפני השנים כיון דב' נמי מומנין לילול הוא ולא לא מפיק
ברכת זמון מימה דילמא טעמא דאין רשאי ליהלק משום דיפטרו לשלישי מצרכת האמון וגם הוא אין לו להפקיע ממנו ברכת האמון
וי"ל דעיקר פרכתו * סמך אסיפא דקמין ד' אין רשאי ליהלק אע"כ דאכיל שנים מכאן וכו' מכאן והיו כמו וכו' וכה"ג מנאץ צברכה מקומות
ומימה א"כ אמאי לא מקשי מן הסיפא צברכה ע"כ פירש רבינו יהודה דודאי פריך מרישא וה"ק דליכא למימר דמשום היחיד קאמר דא"כ ה"ל
למימר אין היחיד רשאי ליהלק אי נמי אין אחד מהם רשאי ליהלק אכל מדקמני אין רשאי ליהלק משמע מכלהו פקע זמון אם נסתלק אחד מהם:
והא

שלישה שאבדו וכו' זומן. להודמן יחד לזרוף ברכה בלשון
רבים כגון נכרך: שנפלה
תרומתו. קט"ד (ה) תרומת מעשר
שלו שעל הלו להפריש: מעשר שני
שנפדה. להמירו בצפילה חוץ
לירושלים ואת פדיונו יעלה לירושלים
ואכל: והשמש. שמשם צעודה
ואכל עמהם כוית כדי להצטרף עמהם
לזמן וכלל הני אצטרף לאשמעין
אע"כ דמנו לאיסור אין כאן ברכה
צעירה דמפרסם ואילו צברכה: עד
כמה מומנין. כמה יאכל עמהם
וימציב עמהם זימון ונפקא מינה
להוציאם ידי חובתן אם יתנו לו הכוס
לנכך: גמ' מדה"מ. דשלשה ראויה
לברכה לזרוף: גדול דהו אתי. הרי
שלשה. וכן אקרא הבו גדל היחיד
אומר לשנים: אין רשאי עירובין.
ולנכך כל אחד לעצמו דמפקיע לה
לזמנה מן: שלישה אין שנים לא.
ה"פ דמדקמני אין רשאי ליהלק שמע
מינה דשלשה מומנין שנים אין מומנין
ואפילו רזו דאי אמרת שנים נמי אם
רזו מומנין אמאי אין האחד רשאי
ליהלק לזיל הוא ולא מפקעת ברכת
זמון כהכי וזמנו השנים: שאני התם
דדוקבעו בחובה מעיקרא. ואי אויל
הוא מפקעת להו חובה וקמו להו
ברשות וגדול המנוחה ועושה נמי
שאינו מנוחה ועושה: אוכל עמהם.
אין כאן גאווה דמחא להו דמייתי להו
לידי זמון ואי שנים מומנין אמאי ניחא
להו בלא דלידיה נמי אי צעו מומנין:
דניחא

הנהגות הב"ח
(ה) רש"י ד"ה ששנה
תומתו קט"ד. ר"ז נ"ל
דמשום סיפא קאמרי רש"י
קט"ד וע"ל דף מ"ז ע"ב
ו"ז שיהא ט"ס וזה קאי
אסיפא אכל שלש נפשות
תומתו וק"ל שוב ראויה
בכח דף ק"ז פד"י
לס ע"כ תומה גדולה
שעל ישראל להפריש
והפריש קודם וכו' ע"כ
זה ספר כאן:

גליון הש"ס
תוס' ד"ה אב"ר סבל
כו' ואפוא ואפ"ן
ויברך. שם ליתא קו'
אלא ואלפא והפריש מנה
ויקרי ו"ע: תוס' ד"ר
שלישה שאבדו כאחד
אין רשאי עירובין כו'
סמך אסיפא. טען זה
כחוס' גיטין דף פ"ב
תוס' ד"ה ז' דברי ר"מ
ע"כ:

תורה אור השלם
א' ג'לו ל"י אתי
והקפדה שמו יחדו:
[והיה ל' ד']
ס' פ' שם י' אקרא הכי
ג'ל לאחרינו:
[והיה ל' ג']
ס' ויהי וקול השפיר
הולך תוק טאר משה
דבר והאלהים יצני
קולו: [ומה ע.].

Chapter Seven

Mishnah The Mishnah discusses the *zimun* blessing which precedes *Bircas HaMazon* when three or more people eat bread together.

אָכַל – Three people who ate bread together – חייבין לזמן – are required to join in *zimun*.^[1] אָכַל – If one ate bread of *demai*,^[2] וְיַמְעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן שְׁנֵטְלָה תְרוּמָתוֹ – of *maaser rishon* whose *terumah* had been taken,^[3] וְיַמְעֵשֶׂר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ – or of *maaser sheni* or consecrated produce that were redeemed;^[4] וְהִשְׁמֵשׁ שְׂאֵבֶל בְּזֵית – or if the waiter ate an olive's volume of bread;^[5] וְהִכּוּתֵי – or a Cuthean ate together with them;^[6] מִזְמִינֵן עָלָיו – in all these cases they join in *zimun* on account of him.^[7] אָכַל טֶבֶל – However, if one ate *tevel*,^[8] וְיַמְעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֵא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ – *maaser rishon* whose *terumah* had not been taken, וְיַמְעֵשֶׂר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שְׁלֵא נִפְדּוּ – or *maaser sheni* or consecrated produce that were not redeemed;^[9] וְהִשְׁמֵשׁ שְׂאֵבֶל פָּחוֹת – or if the waiter ate less than an olive's volume of bread; וְהִנְכָּרֵי – or a gentile ate with them; אֵין מִזְמִינֵן עָלָיו – in all these cases they do not join in *zimun* on account of him.^[10] נְשִׁים וְעַבְדִּים וְקֹטְנִים – If women, slaves or minors ate bread, אֵין מִזְמִינֵן עֲלֵיהֶן – we do not join in *zimun* on account of them.^[11] עַד כַּמָּה – What is the minimum amount of bread that one must eat in order to be obligated to join in *zimun*?^[12]

NOTES

1. I.e. in a collective blessing that is recited in plural form ("Let us bless [He] of Whose we have eaten," "Blessed is [He] of Whose we have eaten etc.") as an introduction to *Bircas HaMazon* (*Rashi*; see Chapter Introduction). See *Rabbeinu Yonah* and *Rosh* for a discussion of what is considered "eating together"; see also Mishnah 50a and *Orach Chaim* 193:2-4.

2. *Demai* is produce that was purchased from an ignorant person (*am haaretz*) who might not have separated all of the required tithes. It is Rabbinically prohibited to eat *demai* without separating those tithes which are in doubt. See above, 40b.

3. [*Maaser rishon* is the "first tithe." When one completes the processing of food grown in Eretz Yisrael, the requirement to separate *terumah* and *maaser* (i.e. tithes) devolves upon it (see *Maasros* 1:5-8). Prior to the separation of *terumah*, the food is *tevel* and may not be eaten by anyone, including a Kohen. The owner must first separate approximately two percent (see *Terumos* 4:3) of the produce as *terumah*, and present it to the Kohen. (This *terumah* is sometimes referred to as *terumah gedolah*, i.e. the greater *terumah*, to differentiate between it and *terumas maaser*, which is separated by the Levi; see below.) After separating *terumah*, the owner sets aside ten percent of the remaining produce as *maaser rishon*, which he presents to the Levi. He then separates ten percent of the remaining produce as *maaser sheni* (the second tithe), which remains in his possession to consume but is sanctified and must be taken to Jerusalem and eaten there. During the third and sixth years of the seven-year *shemittah* cycle, *maaser ani* (the pauper's tithe) is substituted for *maaser sheni*. Rather than being kept by the owner for consumption in Jerusalem, this tithe is presented to the poor, who may use it as they please.]

The Levi, upon receiving the *maaser rishon*, must separate ten percent of the tithe he received and designate it as *terumas maaser*, which he presents to the Kohen. Prior to the separation of *terumas maaser*, *maaser rishon* has the status of *tevel*, which may not be eaten.]

The Mishnah's reference to "*maaser rishon* whose *terumah* has been taken" presumably means that all the necessary *terumos* were separated – the Levi separated *terumas maaser* from it, and certainly, the owner separated *terumah gedolah* from his crop prior to setting aside this *maaser rishon* for the Levi. [Thus, the bread was perfectly fit for consumption] (*Rashi* with *Bach's* emendation).

4. As mentioned in the previous note, *maaser sheni* remains in the possession of its grower, but must be taken to Jerusalem for consumption. If someone finds it too difficult to carry all of his *maaser sheni* to Jerusalem, he may redeem the produce with money, which assumes the sanctity of the *maaser sheni*. The money is then taken to Jerusalem and used to purchase food that is eaten there (see *Rashi*).

Produce that was consecrated for the Temple treasury – i.e. *hekadesh* – may be redeemed and the sanctity transferred to money.

After their redemption, both *maaser sheni* and *hekadesh* have no sanctity, and may be eaten by anyone in any location.

5. I.e. a waiter who was waiting on two people ate a *kezayis* of bread, thus completing the quorum of three people necessary for the recital of the *zimun* blessing (*Rashi*; see note 12).

6. The Cutheans were a pagan people who were brought by the Assyrians to Eretz Yisrael and who subsequently converted to Judaism (see *II Kings* 17:24-41). The legitimacy of their conversion was a matter of

dispute throughout the Tannaic period (see *Kiddushin* 75b). In the early Amoraic period, it was resolved that they were not to be considered Jews (see *Chullin* 6a). Our Mishnah predates that final resolution and reflects the Tannaic opinion that the Cutheans are considered Jews (*Tos. R' Yehudah HeChasid, Tos. HaRosh*).

7. [I.e. he completes the three-person quorum and enables us to recite the *zimun* blessing.]

The Gemara (47a) will explain that it was necessary for the Mishnah to teach that although one who eats *demai*, etc., appears to have committed a transgression, the *zimun* blessing that is subsequently recited is not considered a blessing brought about by a transgression (*Rashi*; see note 10). [The Gemara (ibid. a,b) will also explain what transgression may have been committed by one who ate *maaser rishon* whose *terumah* has been taken or *maaser sheni* or *hekadesh* that were redeemed. The Gemara also explains the novelty of the ruling that the waiter is eligible to complete the quorum.]

8. *Tevel* and the other items listed here are prohibited for consumption (see note 3).

9. [And he ate the *maaser sheni* outside of Jerusalem.]

10. One who ate prohibited food is ineligible to join in *zimun*. Furthermore, he does not even recite *Bircas HaMazon* on his own, for one does not recite a blessing for the consumption of prohibited foods (*Rambam, Hil. Berachos* 1:19, *Rashba, Ritva*; according to *Beis Yosef, Orach Chaim* 196, this is also implicit in the words of *Rashi* cited in note 7; see also 47a note 25). *Raavad (Hil. Berachos* ibid.) and *Rosh*, however, maintain that one who eats prohibited food must in fact recite the blessings both before and after eating. The Mishnah excludes them only from joining in the *zimun* blessing, for this blessing is recited only when three people eat a proper meal together (see Mishnah above, 42a, and *Tosafos* there ד"ה הכטו). The eating of prohibited food is not considered a proper meal, but has the status of a snack, for which there is no *zimun*.

[If the waiter ate less than a *kezayis*, he has not eaten enough to join in *zimun*. And we do not recite the *zimun* blessing unless all three who will join in the recitation are Jews.]

11. [I.e. if one or two men were joined for a meal by women, Canaanite slaves or minors, they do not combine to form the required quorum. The Gemara (45b) will discuss whether three women or slaves who eat together constitute a quorum.]

12. We have learned that if the waiter ate even a *kezayis* he is eligible to join in *zimun* and counts in the three-man quorum. However, that does not necessarily mean that he is obligated to join in *zimun* on account of eating that amount, nor that he is eligible to lead the common blessing so that the other members of the quorum would discharge their obligation by listening to his recitation of *Bircas HaMazon* (see Chapter Introduction). How much bread must one eat in order to become obligated to join in the common blessing and eligible to recite *Bircas HaMazon* on behalf of the others? (*Rashi*, as explained by *Pnei Yehoshua* and *Rashash*; see also *Rashi* to *Rif, Maharsha, Tzlach* and *Chidushei R' Elazar Moshe Horowitz*).

[Above, the Mishnah employed the expression מְזַמְּנֵן עָלָיו, we join in *zimun* on account of him, meaning that two others may rely upon the minimal consumption of the third one to include him in a quorum, enabling one of them to recite the collective *Bircas HaMazon* blessing

אם רצו לזמן אין מזמנין – Even if they want to, they cannot join in *zimun*.

The Gemara seeks to support the latter view:

תנן – We learned in our Mishnah: שלשה שאכלו באחת חייבין לזמן – THREE people WHO ATE bread TOGETHER ARE REQUIRED TO JOIN IN ZIMUN. שלשה אין שנים לא – This implies that three do indeed join in *zimun*, but two do not. – ? –

The Gemara rejects the proof:

התם הובא – There, in the Mishnah, we are discussing the requirement to join in *zimun*, and there is no such requirement when less than three people ate together. הבא רשות – Here, however, Rav and R' Yochanan are disputing whether two people who ate together have the option of joining in *zimun*. The Mishnah does not shed light on this matter.^[23]

The Gemara attempts again to prove that two people may not recite the *zimun* blessing:

תא שמע – Come, learn a proof from the following Baraisa:^[24] שלשה שאכלו באחת חייבין לזמן – THREE people WHO ATE bread TOGETHER ARE REQUIRED TO JOIN IN ZIMUN ואין רשאים ליהלך – AND ARE NOT ALLOWED TO SEPARATE and recite *Bircas HaMazon* individually, since by doing so they would dissolve their opportunity for *zimun*. שלשה אין שנים לא – We learn from this Baraisa that three people may indeed join in *zimun*, but two may not. If even two people may join in *zimun*, one member of the original group should be allowed to withdraw, for he would leave a quorum of two in place.^[25] – ? –

The Gemara rejects the proof:

שאיני התם – There, where the quorum initially consisted of three people, it is different than a situation where only two people ate together in the first place, דקבעו להו בחובה מעיקרא – because [the three] were originally subject to reciting an obligatory *zimun* blessing, and they must therefore join in an obligatory *zimun* of three, rather than an optional *zimun* of two.^[26]

The Gemara attempts yet again to prove that two people may not join in *zimun*:

תא שמע – Come, learn a proof from the following Baraisa: השמש שהיה משמש על השנים – A WAITER WHO WAS WAITING ON TWO people הרי זה אוכל עמם אף על פי שלא נתנו לו רשות – MAY EAT WITH THEM EVEN THOUGH THEY DID NOT GRANT HIM PERMISSION. הרי זה אינו אוכל עמם אלא אם כן נתנו לו רשות – HE MAY NOT EAT WITH THEM UNLESS THEY GRANT HIM PERMISSION.^[27] Presumably, the reason he may eat with two people without receiving permission is that they are certainly amenable to his joining since this will enable them to recite the *zimun* blessing. Thus, we see that two people who eat together may not recite the blessing. – ? –

The Gemara rejects this proof as well:

שאיני התם – There, where the two diners have the possibility of forming a three-man quorum by including the waiter, it is different than a situation where they are alone,

NOTES

23. The Gemara's answer seems so obvious that it is difficult to comprehend the initial question. See *Tzlach* for a discussion of this matter.

24. The text that appears before us is definitely that of a Baraisa (*Tzlach*; see note 26). Some texts, however, read שלשה שאכלו באחת אין רשאים ליהלך, *Three [people] who ate together are not allowed to separate* (see *Tosafos* שלשה ד"ה). According to that reading, the Gemara is citing the Mishnah that appears below, 50a.

25. Since his separation from the group would not cancel the recitation of the *zimun* blessing, he should not be restricted from leaving (*Rashi*).

Tosafos (ד"ה שלשה) ask: Perhaps the remaining two would be eligible to join in *zimun*, and nevertheless, one individual may not withdraw from the group because he has a personal obligation to join in the *zimun* blessing!?

Tzlach explains that this cannot be the Baraisa's intention, because the former clause already stated that three people who ate together are required to join in *zimun*, and that obligation obviously applies to each individual. Perforce, when the latter clause states that they are not allowed to separate, it refers to a situation where one individual wishes

to withdraw from the group to join another group, where he will be able to fulfill his personal *zimun* obligation. Nevertheless, the Baraisa forbids him to withdraw. The reason must be that his withdrawal will preclude the remaining two from fulfilling their obligation to recite the *zimun* blessing. Thus, we see that two people may not join in *zimun* (cf. *Tosafos*, *Rashba*).

26. Performing a mitzvah that one is commanded to do is greater than performing a mitzvah that one is not commanded to do (see *Kiddushin* 31a). Accordingly, a quorum of three, which is obligated to recite the *zimun* blessing, is considered superior to a quorum of two, which merely has the option of forming a *zimun*. Thus, when three people eat together it is forbidden for one to withdraw even though the remaining two will be able to join in *zimun*, because his withdrawal will prevent them from fulfilling their obligation to join in a compulsory *zimun* (*Rashi*).

27. Joining a meal uninvited is generally considered haughty behavior and improper etiquette. However, when only two people are eating together, the waiter's partaking of the meal will enable them to form a *zimun* (*Rashi*).